

НАУКОМЕТРІЯ ЧИ НАЦІОНАЛЬНА НАУКА: ПОЛЬСЬКИЙ ДОСВІД ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Наукова доповідь на загальних зборах НАПН України «Про діяльність Національної академії педагогічних наук України у 2025 році та завдання на 2026 рік», 3 квітня 2026 р.

<https://doi.org/10.37472/v.naes.2026.8124>

ЦЕПЕНДА

Ігор Євгенович

доктор політичних наук,
професор, член-кореспондент
НАПН України,
голова вченої ради
Карпатського національного
університету імені
Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна

Анотація. У статті здійснено комплексний аналіз трансформації системи оцінювання наукової діяльності в умовах домінування наукометричних підходів. Розглянуто польський досвід реформування наукової політики, який передбачає поєднання бібліометричних показників із розширеною експертною оцінкою та посиленням ролі національних наукових видань. Обґрунтовано, що сучасні наукометричні інструменти, зокрема індексація у міжнародних базах даних, з одного боку, сприяють інтеграції науки у глобальний академічний простір, з іншого – створюють ризики маргіналізації гуманітарних досліджень, орієнтованих на національний контекст. Проаналізовано ключові напрями реформ у Польщі, зокрема зміщення акценту від суто кількісних показників до поєднання метрик і експертних оцінок, а також зміну підходів до мовної політики у науці. Встановлено, що польська модель спрямована на досягнення балансу між глобальними стандартами та національними науковими інтересами. На основі проведеного аналізу запропоновано гібридну модель оцінювання науки для України, яка поєднує міжнародні критерії якості з урахуванням національних пріоритетів розвитку науки та освіти. Зроблено висновок про необхідність переходу від одновимірної наукометричної моделі до комплексного підходу, що враховує як глобальний, так і національний вимір функціонування науки.

Ключові слова: наукометрія; оцінювання науки; наукова політика; гуманітарні науки; національна ідентичність; Польща; Україна.

У XXI столітті наукометричні показники стали ключовим інструментом оцінювання результативності наукової діяльності. Індиксація у міжнародних базах даних, таких як Scopus і Web of Science, фактично перетворилася на універсальний критерій якості наукових досліджень. Водночас така уніфікація оцінювання дедалі частіше піддається критиці, особливо у сфері гуманітарних і соціальних наук, де значна частина досліджень має виразно національний характер (Forum Akademickie, 2024).

Проблема оцінювання науки активно обговорюється як у міжнародному, так і в національному академічному дискурсі. Польські публікації засвідчують глибоку дискусію щодо ефективності наукометричних підходів та їх впливу на розвиток науки (Gazeta Wyborcza, 2025).

Ураховуючи це, заслуговує на увагу аналіз польського досвіду трансформації системи оцінювання науки та визначення можливостей його адаптації в українських умовах. До ключових напрямів необхідно віднести такі.

1. Криза наукометричної моделі: польський контекст

Польський досвід демонструє, що система оцінювання науки, побудована виключно на кількісних показниках, має суттєві обме-

ження. У публічному дискурсі зазначається, що перелік наукових журналів втрачає зв'язок із реальними показниками якості та стає формалізованим інструментом оцінювання (Gazeta Wyborcza, 2025).

2. Нова модель: поєднання метрик і експертності

У відповідь на ці виклики польська наукова політика зазнає трансформації. Нова модель передбачає поєднання бібліометричних показників із розширеною експертною оцінкою, а також активне залучення академічної спільноти до процесу прийняття рішень (Forum Akademickie, 2024).

3. Мова як фактор наукової політики

Однією із ключових інновацій є зміна підходу до мовної політики у науці. Польські дослідники наголошують на необхідності розвитку наукового дискурсу національною мовою, що сприяє зміцненню зв'язку науки з суспільством (Forum Akademickie, 2024).

4. Політичний вимір наукової політики

Реформи у сфері науки в Польщі мають виразний політичний контекст, що проявляється у поєднанні державної підтримки науки та розширення академічної свободи (Gazeta Wyborcza, 2025).

5. Український контекст: виклики одновимірної моделі

В Україні наукометричний підхід сприяв інтеграції науки у глобальний простір, однак супроводжується низкою викликів, зокрема у сфері гуманітарних наук, що мають обмежену представленість у міжнародних базах даних.

6. Гібридна модель як стратегічна необхідність

Аналіз польського досвіду дає змогу обґрунтувати доцільність впровадження гібридної моделі оцінювання науки, яка поєднує міжнародні стандарти та національні пріоритети.

Польський досвід реформування системи оцінювання науки демонструє необхідність пересмислення ролі наукометрії.

Для України актуальним є формування комплексної моделі оцінювання, що враховує як глобальні стандарти, так і національні інтереси розвитку науки.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з аналізом ефективності впровадження гібридних моделей оцінювання у різних країнах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Forum Akademickie. (2024). *Jak będą tworzone nowe wykazy wydawnictw i czasopism*. [https://forumakademickie.pl/jak-beda-tworzone-nowe-](https://forumakademickie.pl/jak-beda-tworzone-nowe-wykazy-wydawnictw-i-czasopism/)

[wykazy-wydawnictw-i-czasopism/](https://wyborcza.pl/7,75398,32582450)

Gazeta Wyborcza. (2025). *Nowa lista czasopism punktowanych*. <https://wyborcza.pl/7,75398,32582450>

Gazeta Wyborcza. (2025). *Pakiet wolności akademickiej*. <https://wyborcza.pl/7,75398,32721140>

SCIENTOMETRICS OR NATIONAL SCIENCE: POLISH TRANSFORMATION EXPERIENCE AND CHALLENGES FOR UKRAINE

Scientific report to the General Meeting of NAES of Ukraine 'On the Activities of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine in 2025 and Tasks for 2026' on 3 April 2026

Igor Tsependa

DSc in Political, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Head of the Academic Council at Vasyl Stefanyk Carpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine

Abstract. *The article provides a comprehensive analysis of the transformation of research evaluation systems under the dominance of scientometric approaches. It examines the Polish experience of research policy reform, which involves combining bibliometric indicators with extensive peer review and strengthening the role of national academic journals. It is argued that while modern scientometric tools—specifically indexing in international databases—facilitate the integration of research into the global academic space, they simultaneously pose risks of marginalising humanities research oriented towards the national context. The key directions of reforms in Poland are analyzed, including the shift from purely quantitative indicators to a combination of metrics and expert evaluation, as well as changes in language policy in science. It is established that the Polish model aims to achieve a balance between global standards and national scientific interests. Based on the analysis, a hybrid model of research evaluation for Ukraine is proposed, combining international quality criteria with national priorities in the development of science and education. The study concludes that there is a need to move from a one-dimensional scientometric model to a comprehensive approach that considers both global and national dimensions of science.*

Keywords: *scientometrics; research evaluation; science policy; humanities; national identity; Poland; Ukraine.*

Отримано: 3 квітня 2026 р.

Прийнято: 20 квітня 2026 р.

Опубліковано: 30 квітня 2026 р.